

HET ERETEKEN VAN DE WEERSTAND

Luc Vandamme

In het archief van Armand Bonnetain vond ik een brief van het Ministerie van Defensie, gedateerd 8 mei 1945. In deze brief werd aangekondigd dat men een medaille wou laten ontwerpen met als titel “*Médaille pour les membres de la Résistance*” (Medaille voor de leden van de Weerstand).

Dit ereteken, met een diameter van 35 mm, moest op de voorzijde de allegorie van de Weerstand voorstellen en op de keerzijde een krans van laurierbladeren hebben met in het midden de Latijnse inscriptie “RESISTERE”.¹

De vorm en het onderwerp mochten vrij gekozen worden door de kunstenaar. Deze werd uitgenodigd om een tekening, met een maximum diameter van 35 cm, binnen te sturen met zijn ontwerp (of ontwerpen).²

De kunstenaar die het project mocht realiseren diende zijn ontwerp uit te voeren in gips met een diameter van 35 cm en dit in drie exemplaren.³

Het gekozen werk zou dan aangekocht worden voor 20.000 frank en werd hierdoor het exclusieve eigendom van de Staat die zich zou bezig houden met het slaan van de medaille. De kunstenaar kon zich verder niet beroepen op bijkomende rechten.⁴

De tekeningen geklasseerd op de 2^e, 3^e, 4^e en 5^e plaats kregen elk een vergoeding van 1.000 frank. Alle ontwerpen, behalve het eerste, werden aan de kunstenaars terugbezorgd. De tekeningen mochten ook niet verwijzen naar de kunstenaar. Zijn naam, voornaam en adres dienden erbij gevoegd zonder eraan vastgemaakt te worden.

¹ Armand Bonnetain merkt hier onmiddellijk bij op “*bien petit diamètre pour une médaille*” en denkt hierbij precies aan een medaille en niet aan een ereteken.

² A.B. schrijft hierbij: “*Peut-on présenter une esquisse en plâtre?*” A.B. werkte liever direct in gips in plaats van eerst een getekend ontwerp te maken. Dit gaf hem tevens het voordeel van onmiddellijk zijn graveerkunsten te kunnen laten zien!

³ A.B. zijn commentaar hierop was: “*Pourquoi trois exemplaires?*” Hij zag daar helemaal het nut niet van in.

⁴ De extreem nauwgezette Bonnetain kennende, geeft hij hierop de volgende opmerking: “*frappe contrôlé par l’artiste!*”.

De verpakking diende de volgende vermelding te dragen “*Concours pour la médaille de la Résistance*” en diende binnen te komen voor 1 juni 1945 bij het Ministerie van Landsverdediging, 3e sectie, 2 rue Crespel, te Brussel. De kunstenaars hadden niet veel bedenktijd!

De brief was getekend voor het Ministerie van Landsverdediging door kolonel B.E.M. Herbiet.

Blijkbaar heeft Armand Bonnetain niet gewonnen of nam hij niet deel aan de wedstrijd want het ereteken werd ontworpen door Paul Wissaert.

Beschrijving van het ereteken.

Vz. Geen tekst.

Een jonge vrouw met lang haar, afgebeeld ten halve en met het hoofd in profiel. Zij is gehuld in een licht kledingstuk met korte mouwen en buigt haar rechterarm, met gesloten vuist, naar links. Zij kijkt met een ernstig gezicht naar haar rechterzijde en haar lange haren wapperen in de wind.

Getekend, ter hoogte van de vuist, langs de rand met: PAUL WISSAERT

Kz. 1940 / RESISTERE / 1945

De tekst is geplaatst bovenop een open laurierkrans met vruchten. In de officiële tekst is er sprake van een stempeltje met het merk van de graveur in

een cirkel dat onderaan tegen de rand zou staan. Hier slechts vaag zichtbaar.

1945, 36,5 mm, gepatineerd brons, gladde rand, 52,5 mm met steun en ring.

Beschrijving van het lint.

Breedte: 38 mm

Hoogte: 46 mm

Flesgroene rand: 4,5 mm

Zwarte achtergrond: 11 mm

Rode draden: 1 mm

Rangschikking kleuren:

Groen (4,5) – zwart (11) – rood (1) – zwart (5) – rood (1) – zwart (11) – groen (4,5)

De flesgroene rand is de verzinnebeelding van de hoop op bevrijding, de rode draden stellen het vergoten bloed voor en de zwarte achtergrond doet ons aan de sombere dagen van de bezetting te herinneren.

Er bestaat ook een variant van dit ereteken:

Vz. Geen tekst.

Men ziet hier een andere gravure van de vrouw. Volgende verschillen zijn duidelijk:

1. De patina is anders gekleurd
2. Er staat geen handtekening langs de rand

3. Links onderaan: de vrouw heeft een bredere heup
4. de kaaklijn verschilt
5. het linkeroor komt lichtjes onder haar haar uit
6. de figuur heeft meer reliëf

Kz. De verschillen zijn hier de volgende

1. het getal 1940 staat niet op de bladeren van de krans
2. men gebruikt een groter letter- en cijfertype
3. er staat geen stempeltje onderaan langs de rand.

Algemeen merkt men nog volgende verschillen op:

1. een diameter van 38 mm in plaats van 36,5 mm
2. slechts 3 mm dik in plaats van 3,5 mm
3. het ophangstelsel verschilt
4. de lintboord is eerder geel in plaats van groen
5. de lintbreedte bedraagt 37 mm als gevolg van twee zwarte achtergronden van 10,5 mm in plaats van 11 mm.
6. de hoogte van het lint is 41 mm

Wie was nu deze Paul Wissaert (1885 – 1970) ?

Hij deed zijn studies aan de “*Academie van Brussel*” en kreeg daar les in beeldhouwen van Charles Van der Stappen en Julien Dillens, zoals zovele latere medailleurs. Wissaert won er de 1e prijs!

Daarna ging hij een cursus graveren en medaillekunst volgen aan de “*Ecole Nationale des Beaux-Arts*” te Parijs. Hier was zijn leraar Jules-Clément Chaplain. Hier won hij, als Belg notabene, de 2e prijs!

In 1908 maakte hij een studiereis naar Italië. Nadien ontwierp hij vooral portretten en figuren en specialiseerde zich in medailles. Hij nam deel aan vele tentoonstellingen in binnen- en buitenland o.a. in Parijs, Londen, New York, ...

Hierbij een klein en zeer onvolledig overzicht van zijn medailles:

- 1901 Kon. Maatschappij van Aardrijkskunde aan graaf Goblet d’Alviella – 60 mm – brons
- 1901 Schietprijkskamp Dendermonde
- 1905 Burgemeester Berger van Genappe – 55 mm – brons (70) – zilver (4)
- 1908 Onderwijs – 46/65 mm – brons
- 1911 Georges Eekhoud – 60 mm – brons
- 1911 Baron Baeyens – Soc. Générale de Belgique – 50 mm - brons
- 1913 Jean Leurs, schepen van Brussel – 65 mm - brons
- 1913 Inhuldiging monument Graaf Hendrik de Mérode te Westerlo – 50 mm – zilver
- 1914 Koning Albert I in veldtenu – 25/26 mm - brons
- 1914 Albert & Elisabeth – 50 mm – brons
- 1914 Verdediging van Antwerpen – 70 mm – brons
- 1920 Aanhechting van Malmedy bij België – 45 x 70 mm – brons

- 1924 Edouard Anseele – 60 mm – brons
 1926 Hubert Krains – 38 mm – brons
 1928 François Wissaert – 40 mm – brons

Het ereteken van de Weerstand werd in eerste instantie ingesteld ter ere van de leden van de “*Gewapende Weerstand*” en van de leden en de helpers van de “*Inlichtingendiensten in acties binnen de bezette gebieden*”.

Het werd ingesteld door het Arrest van de Regent van 16 februari 1946 (Ministerieel Besluit van 22.02.1946). Het werd eveneens toegekend aan de leden van diverse erkende organisaties:

1. “*Statuut van de Gewapende Weerstand*” door de wet van 19 september 1945 (M.B. van 8.11.1945) die de grote Weerstandorganisaties heeft erkend die zich hebben verzet tegen de Duitse bezetting voor 4 juni 1944.
2. Statuut van het “*Korps der Agenten van de Inlichtings- en Actiediensten*” erkend door de wet van 16 februari 1946 (M.B. van 27.03.1946)
3. Statuut van “*Weerstand van de Clandestiene Pers*” door de wet van 1 september 1948 (M.B. van 27-28.09.1948).

Als het postuum is toegekend aan de weduwe of bij ontstentenis aan hun moeder of bij ontstentenis aan hun vader, draagt het lint een staafje in zwart email afgeboord met zilver, 4 mm hoog en even breed als het lint.

In rang kwam dit ereteken onmiddellijk na het Oorlogskruis 1940. Men kon dit ereteken ook verliezen door onwaardig gedrag.

Bij ministerieel besluit van 5 juli 1946 werden er commissies ingesteld om een onderzoek in te stellen naar de effectieve deelname aan bovenstaande bewegingen. 350.000 Belgen beweerden immers lid te zijn geweest van de “Weerstand”. Velen hadden zich echter pas aangesloten nadat hun stad of streek reeds was bevrijd, toen er al helemaal geen gevaar meer was voor lijf en leden. Anderen lieten zich simpelweg inschrijven op de lijsten als alibi om misdaden of wraakacties te kunnen ondernemen tegen medeburgers.

Van de 350.000 aanvragen, bleken er 25.362 ontvankelijk te zijn voor toekenning. Waarvan slechts 12.132 uiteindelijk werden erkend!

Personen die deel uitmaakten van het Gewapend Verzet kregen hun brevet door tussenkomst van het Ministerie van Landsverdediging; anderen kregen hun brevet via het Ministerie van Binnenlandse Zaken.

Het arrest van de Regent op datum van 16 februari 1946

Het ereteken werd gecreëerd bij arrest van de Regent op datum van 16 februari 1946 om de leden van het Gewapend Verzet op een zichtbare manier te vereren voor hun medewerking bij de bevrijdingsacties van het grondgebied.

Samenvatting van het arrest:

Art. 1. Er is een ereteken voor de Weerstand ingesteld. Het wordt verleend aan de leden van het Gewapend Verzet en aan de troepen en hulptroepen van het Korps der Agenten van de Inlichtings- en Aktiediensten die operaties uitvoerden in bezette gebieden.

Art. 2. Het Ereteken van de Weerstand wordt vervaardigd in gepatineerd brons. De voorzijde laat ons een vrouw zien ten halve, gekleed in een bloes met korte mouwen, die zich schrap zet. Zij kijkt naar links, de haren in de wind, met een streng gezicht. Zij brengt haar rechterarm met een gesloten vuist naar haar linkerarm die langs haar lichaam hangt. Op de keerzijde staat de tekst "Resistere", bovenop een laurierkrans met vruchten, met erboven het jaartal 1940 en eronder 1945. Het zwart van het lint verzinnebeeldt de sombere dagen van de bezetting, het groen de hoop op bevrijding en het rood het vergoten bloed.

Art. 3. Het Ereteken van de Weerstand komt in rang net na het Oorlogskruis 1940.

Art. 4. Het ereteken kan postuum toegekend worden aan de rechthebbenden. De geïnteresseerde moet het ereteken zelf aankopen in de handel.

Art. 5. Een ministerieel besluit zal de uitvoering regelen van de voorgaande artikels.

Art. 6. Het Ereteken van de Weerstand kan ontnomen worden bij onwaardig gedrag.

Art. 7. Het juweel van het ereteken wordt niet uitgereikt door de Staat.

Art. 8. Het Ministerie van Landsverdediging wordt aangeduid als uitvoerder van het arrest.

Wijziging van 7.12.1949:

Art. 1. van het arrest van de Regent van 16 februari 1946 wordt gewijzigd en vervangen door de volgende beschikking:

Art. 1er. Er is een ereteken voor de Weerstand ingesteld. Zij wordt verleend aan de leden van het Gewapend Verzet, aan de weerstanders van de Clandestiene Pers en aan de troepen en hulptroepen van het Korps der Agenten van de Inlichting- en Aktiediensten die operaties uitvoerden in bezette gebieden.

Bijlage 1. Brief van 8 mei 1945 (209 x 296 mm)

Bijlage 2. Attest van het Ministerie van Landsverdediging (147 x 209 mm)

Bijlage 3. Officieel brevet (211 x 295 mm)⁵

Bibliografie

Borné André-Charles, *Distinctions honorifiques de la Belgique 1830-1985*, Bruxelles, 1985, p. 454-458.

Quinot H., *Recueil illustré des ordres de chevalerie et décorations belges de 1830 à 1963*, Bruxelles, 1963, p. 127-128.

Met speciale dank aan Hugo & Jeannine Jacobs en Gabriël Stautemas voor nazicht en verbetering van de tekst.

⁵ De vernoemde Albert Honoré Vandamme is mijn vader.

MINISTERE DE LA DEFENSE NATIONALE.

Service du Personnel
Militaire.

3e Section A.-2e Bureau.

N° S.P.N./III A.-2/Rés./542

Bruxelles, le 10/05/45

Monsieur,

J'ai l'honneur de vous faire savoir que le Ministère de la Défense Nationale organise un concours restreint entre artistes sculpteurs spécialisés pour l'élaboration d'un projet de médaille à décerner aux membres de la Résistance.

Cette médaille, d'un diamètre de 35mm. représentera à l'avant une allégorie de la Résistance, au revers une couronne de lauriers ayant au centre l'inscription du mot latin "RESISTERE".

La forme de la Médaille et le sujet représenté sont laissés à l'appréciation des artistes.

Ceux-ci-sont invités à présenter en dessin, d'un diamètre de 28 cm. à 35 cm. au maximum, un ou plusieurs projets.

L'artiste dont le projet aura été choisi devra l'exécuter sur plâtre d'un diamètre de 35 cm. et en fournir trois exemplaires.

L'oeuvre adoptée sera achetée 20.000 frs et deviendra la propriété exclusive du Gouvernement qui se chargera de la frappe de la médaille, sans que l'artiste puisse revendiquer par après des droits supplémentaires.

Les dessins classés 2e, 3e, 4e et 5e, seront récompensés chacun par une prime de 1000 frs.

Tous les projets, sauf celui classé premier, seront restitués.

Les dessins ne pourront mentionner aucune indication permettant d'identifier leurs auteurs; des papillons détachables y seront joints, portant lisiblement les nom, prénoms et adresse de l'artiste.

L'emballage portera la mention: "Concours pour la médaille de la Résistance" et devra être remis au Ministère de la Défense Nationale-3e Section A.-2, rue Crespel à Bruxelles avant le 1er juin 1945.

Veillez agréer, Monsieur, l'assurance de ma considération distinguée.

LE MINISTRE DE LA DEFENSE NATIONALE,
Par Ordre:

Le Colonel B.E.M. HERBIET,
Chef de Service,

(sé) H E R B I E T.

A Monsieur BONNETAIN, Armand.

71, avenue Floreal.

BRUXELLES.

SE
 MINISTERIE
 VAN LANDSVERDEDIGING

BUNDEL N° II/42774

DIENST
 VAN DE WEERSTAND

Kroonlaan, 227
 ELSENE

1ste Sectie
 COMMISSIES

ATTEST

De hoedanigheid van Gewapende Weerstander is toegekend aan Rijkswachter VANDAMME Albert,
 Honore
 geboren te WOLMEN, de 21.11.24,
 door de Controlecommissie van BRUSSEL 6
 in datum van 17.12.48, bij toepassing van
 artikel 1, van het wetsbesluit van 19 September 1945, houdende
 vaststelling van het Statuut van de Gewapende Weerstand.

Belanghebbende is aangesloten bij de Groepering
 G.L.

De bij de Weerstand doorgebrachte tijd is van 1.12.41
 tot 26.7.44 zijnde 2 jaar 8 maand afgerond tot
 de hogere maand Te Brussel, den 11.10.50

VOOR DE MINISTER VAN LANDSVERDEDIGING,
 Kolonel DE RIDDER,
 Hoofd van de Dienst van de Weerstand,

DR. Belanghebbende;
 Groepering;
 C. D. S.;
 A. D. M. P./III D.;
 5° A. D. M. P.;
 6°

[Handwritten signature]

BELANGRIJKE MEDEDELING.

Het wordt de titularis aanbevolen zich in geen geval van onderhavig attest te ontdoen. Er zal hem geen duplicaat afgeleverd worden. In voorkomend geval kan hij er afschrift van nemen en doen echt verklaren « voor gelijkvormig afschrift » door het gemeentebestuur van zijn verblijfplaats.

28579. - M.G.I./D.A.D. - 30.000 ex.

KONINKRIJK BELGIË

*De Minister van Landsverdediging
heeft de eer*

aan de Heer V A N D A M M E, Albert-Honoré, _____

*_____ te laten
weten dat hem bij Koninklijk Besluit
van _____ 23 Juni 1952 _____, N^o _____ 985 bis _____,
de Medaille van de Weerstand verleend is.*